

פרופ' דר. היינריך לווה ז"ל

פרופ' היינריך לווה היה אישיות ספרותית מובהקת. האויר אשר נשם היה אויר הספרות ורוח התחיה הלאומי. עוד לפני הופעת הרצל העמיד כבר את כל כשרונותיו לשירותה של התנועה הציונית, ועוד בשנת 4—1893 הוא מתחיל בעריכת „ידישע פאלקסצייטונג“, „ידישע רונדשוו“ ואח"כ „ציון“, עתונים שהשפיעו השפעה מכרעת על החיים הרוחניים של יהודי המערב.

המנוח היה גם אחד מאלה שהתלכדו מסביב לאגודה היהודית הלאומית הראשונה „ישראל הצעיר“, שהיה לה בתחילה אופי אקדמאי ומטרתה היתה לעורר את רגש האחדות הלאומית של היהודים בגרמניה.

שחר חייו חל בשחריתה של תנועת התחיה, ובסביבה מדושנת-עונג של היהדות בגרמניה היתה דרושה התעוררות מיוחדת כדי לבוא לידי מסקנתו של המנוח, שנים אחדות לפני הציונות המדינית, כי אין לעם ישראל תקומה בלתי אם בתחית הרוח במולדת הקדומה.

והוא היה לא רק נאה דורש, כי אם גם נאה מקיים. הוא עלה לארץ עוד לפני 56 שנים בזמן שחלוץ היה עוד יקר המציאות, והוא התמסר תיכף לבואו לארץ לעבודת-הקודש הכפולה: עבודת פועל ממש בכרמי יהודה, בכרמי ראשון לציון וואדי חנין וגם בעבודה עתונאית כעורך העתון „נאכריכטן אויס פלשתינה“, שמתח בקורת על מעשי הפקידים שבמושבות הנדיב, שהיו תחת הנהלתו של אליהו שייד. כמו כן ביקר את שיטת הלימוד של בתי-הספר של האליאנס (עיין „קובץ מאמרים לדברי ימי העתונות בא““ בעריכת ד. יודילוביץ, כרך ב, עמ' 135).

המנוח, אף כי היה חניך בית מתבולל בגרמניה התיכונית (בואנצנלבן), בקרבת מקום מוצאו של הד"ר ארתור רופין ז"ל, סלל לעצמו את הדרך למקורות היהדות ובמרוצת הזמן הוציא גם מחקרים תלמודיים („על ההומור בתלמוד“ ועוד). המקצועות העיקריים שהתעסק בהם המנוח הם הפולקלור והאתנוגרפיה של היהודים. ביחוד נתן דעתו ליהודי המזרח. הוא הקדיש ספרים מיוחדים ליהודי המזרח בתורכיה (יודען אים טירקישן אריענט. 1914) ליהודי קווקז (צור קונדע דער יודען אים קאוקאזוס. 1900) הקראים והקרימצאקים (מחקרים בעתונים שונים). גם לדיאלקטים היהודיים השונים הקדיש ספר מיוחד (שפראכען דער יודען 1911). המנוח היה קנאי לתרבות העברית ואהב אהבה עזה את הספר העברי. נאמן היה בזה לדבריו של הרצל: „כי הפוליטיקה של אומה שלמה הפוזרה בכל העולם אינה נעשית אלא ע"י אותם הדברים שאינם באים במידה ובמשקל והמגביהים לעוף מעלה מעלה“. ולפיכך התמסר מתוך עקשנות בלתי מצויה לרעיון של יסוד בית נאמן, ספריה לאומית בירושלים שתהא מעין מקלט מעט ליצירות הרוח של ישראל. רעיון זה, שהתמסר לו ד"ר יוסף חזנוביץ מביאליסטוק מילא את לבו של המנוח והוא עשה תעמולה רבתי למען הספריה הלאומית ועמד בקשר תמידי עם חזנוביץ, בדק את הספרים שקיבץ, סידרם ושלחם בעצמו לירושלים.

ב"מחיצתו — מספר ראובן בריינין, שביקרו בימים ההם — אי אפשר היה למצוא שוב דבר מלבד ספרים. הספר העברי והספר הכללי — זה היה הנושא היחידי, שמילא את לבו: לקבץ את כל מה שיצר המוח היהודי ואת מה שהעסיק את הלב היהודי במשך הדורות, הן בדברי קודש והן בדברי חול, ולשים כל זה למשמרת בספריה הלאומית בירושלים."

עבודתו זו למען הספריה הלאומית נמשכה עשרות שנים, ובשנת 1922 נסע לארצות-הברית לשם תעמולה למען הספריה הלאומית, ויחד עם ויליקובסקי הוציא גם את כתבי האוניברסיטה הראשונים ("מתמטיקה ופיסיקה" ו"קדם ויהדות"), שיצאו לאור בשנת תרפ"ד.

משנת 1933 נתמנה המנוח למנהל הספריה העירונית בתל-אביב ופה פעל את פעולתו התרבותית הרחבה ואף יסד את האיגוד "איחוד שיבת ציון". הוא השתדל להכניס את השכלולים הדרושים לתוך הספריה העירונית ועזר בהרבה לבנינה, הרחבתה ושכלול שירותיה.

ש. אחיקר

זקן ספרני ארץ ישראל

(למותו של יחיאל כהן)

הציונות המדינית, המצמצמת את עצמה בתחומי המדיניות ומניחה חיי-הרוח של יום-יום כשהם נתונים ברשות זרה, הפקר לכל רוח מבחון.

בשנת 1909 הפליג מאודיסה והגיע ליפו. היו אז ימי העליה השנייה והוא פגש ביפו חבורת צעירים נלהבים ופעילים בעבודת הישוב, ואחרי עליה לרגל לירושלים, ברגל ממש, כמנהג הימים ההם, עם קבוצת חברים, עבר לחיפה. יסד שם מועדון וספריה, השיג בשבילה ספרים מהוצאות הספרים ברוסיה ותמיכה שנתית ממועד האודיסאי של חובבי ציון.

בשנת תרע"א כאשר נפטר אליהו ספיר והמושבה פתח-תקוה החליטה ליסד על שמו ספריה ציבורית הוזמן המנוח להנהלה, ובחש"ן תרע"ב קיבל משרה זו.

בשנת 1919 עבר לירושלים כדי לטפל שם בספריה עממית שעמדו ליסד ליד בית-העם ובזמן פעולתו זו אירגן הרצאות בקביעות והמקום נעשה מרכז לתרבות, גם בחורי ישי"בה בירושלים נמשכו בהשפעתו לבוא לבית-העם לקרוא עיתונים וספרים ולשמר הרצאות. כאשר הועברה ספריה זו ב-1931 לבית-הספר "תחכמוני" נענה להזמנת ועד מועצת פתח-תקוה לחזור ולנהל את ספריה ספיר, שהיא כיום הספריה העירונית של פתח תקוה.

במותו של יחיאל כהן בן השמונים נסתלק מעולמנו אחד מזקני הספרנים בא"י, אחד מנושאי דגלה הראשונים והנאמנים של הספרנות, שעמד עשרות שנים בשרות מתן הספר העברי לקורא וראה בכך את תעודת חייו.

הוא נולד בקונסטנטיין ישן (סטארו-קונסטנטיין) בשנת תרל"א והתיחס לגזע הבעש"ט, למד בחדר ובישיבה בעיירתו, אך עוד בני עורו נמשך אחרי התנועה המהפכנית. הוא נפגש עם חברים מן הארגון המהפכני ס. ר. (סוציאל ריבולוציונרים), אך פנישה אחת, שהיתה לו באודיסה עם העסקן הציוני ד"ר יוסף ספיר, שינתה את דרך חייו. כמותו חדרה גם אל כהן ההרגשה כי אדמת הגולה בוערת מתחת הרגלים והמפלט האחד היא אדמת המולדת המתנערת.

יחיאל כהן נבחר בשנת 1901 למוכר ההסתדרות הציונית באודיסה, ואז היה מש"קיע את כוחו בקטנות כבגדולות. הוא ידע את סוד הדברים הקטנים המצטרפים בסופם למפעלים גדולים.

בשנת 1906 התחיל את עבודתו הספרותית ופירסם מאמרים מלאים התלהבות לבנין א"י ב"יבריסקיה ו"יון" ובעתונים אחרים והדגיש בהם את השרשרת הרעיון הלאומי בעבר היהודי הרוחני, שהוא קרקע המולדת של חיי-הרוח שלנו, הוא התאונן כבר אז על

המנוח עבד בתחומי תרבות שונים, ועמד
עשרות שנים בשרות הגשת הספר העברי
לקורא והדרכתו בקריאה. בסוף ימיו התמכר
לכתיבת לכסיקון ביוגרפי של עסקני הישוב
החדש בארץ ואסף חומר רב על אישי הישוב
מן העליות השונות, אך בא המות והפסיק
את חוט פעולותיו.

ליפא לויתן ז"ל

הלך לעולמו נושא דגלו של הספורט העב-
רי. בגיל צעיר בא לארץ, כשכרטיס חבר
„המכבי“ בכיסו והוא מתמסר לתרבות הגוף
בקרוב הנוער, מוציא ספר „שאלות ותשובות
בכדור רגל“ (על משחק כדור הרגל וחור-
קותיו).

המנוח התמסר גם לאיסוף ספריה ספור-

טיבית. ביחוד אסף מתוך שקידה כל מה
שנדפס בעתונות הישראלית על הספורט
היהודי. משנת 1931 התחיל לאסוף חומר זה
לשם חיבור מקיף על הספורט בישראל. הוא
הדפיס גם כמה חוברות של ביבליוגרפיות
ספורטיביות: „ספרות הספורט בא"י“, (1942);
„ספרות-ספורט עברית בגולה“ (1947); ביב-
ליוגרפיה ספורטיבית (1943); ביבליוגרפיה
לתולדות הספורט בא"י (1944); ספרות הס-
פורט בשנים 1945-46 (1947); „תוספת
לביבליוגרפיה הספורטיבית (1945). חוברות
שונות הדפיס בענינים הגובלים עם הספורט,
כגון: „השחיין והמציל התל-אביבי אריה
כץ“ ואחרים.

לפני כשנה וחצי עזב לויתן את הארץ
ומת בנכר משבץ לב והוא בן 46 שנה.
יהי זכרו ברוך.